

Bijlage bij het Ministerieel besluit van 11 januari 2022 betreffende de herziening van de instandhoudingsdoelstellingen voor de mariene beschermde gebieden.

Instandhoudingsdoelstellingen voor het Belgische deel van de Noordzee

Habitat- en Vogelrichtlijn

H rziening 2022

Colofon

Dit document citeren als:

Belgische Staat. 2022. Instandhoudingsdoelstellingen voor het Belgische deel van de Noordzee - Habitat- en Vogelrichtlijn – Herziening 2022. Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu, Brussel, België: 27 pp

Contact

Indien u vragen heeft over dit document of het wenst te ontvangen, gelieve een email te sturen naar Mieke.Degloire@health.fgov.be (Marien Expert).

Januari 2022

INHOUDSTABEL

1.	Inleiding	4
2.	Algemeen Kader	6
2.1	Overkoepelende en operationele IHDs.....	6
2.2	Doel van de IHDs	7
2.3	Gebruik en herziening van IHDs	8
2.3.1	Overkoepelende IHDs	8
2.3.2	Operationele IHDs	8
3.	IHDs	10
3.1	Vlaamse Banken: Habitatype 1110 (ondiepe zandbanken)	10
3.2	Vlaamse Banken: Habitatype 1170 (<i>Lanice conchilega</i> aggregaties)	14
3.3	Vlaamse Banken: Habitatype 1170 (riffen - grindbedden).....	15
3.4	Zeezoogdieren	17
3.5	Vogels.....	19
4.	Planning & opvolging	24
5.	Relevante wetgeving	26
6.	Referenties.....	26

Afkortingen

IHD	Instandhoudingsdoelstelling cfr. onder de Vogel- en Habitatrichtlijn
KRMS	Kaderrichtlijn Mariene strategie
MRP	Marien Ruimtelijk Plan
BNZ	Belgisch deel van de Noordzee
INBO	Instituut voor Natuur en Bos
KBIN	Koninklijk Instituut voor Natuurwetenschappen

1. Inleiding

Begin 2017 werden voor het eerst instandhoudingsdoelstellingen (IHDs) aangenomen zoals vereist volgens het koninklijk besluit van 27 oktober 2016 betreffende de procedure tot aanduiding en beheer van de mariene beschermde gebieden (KB Procedures). Dit gebeurde door middel van het ministerieel besluit van 2 februari 2017 dat voorziet in de vaststelling van de IHDs, zoals opgenomen in het document 'De omschrijving van de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden in het Belgische deel van de Noordzee - Habitat- en Vogelrichtlijn' (Belgische Staat, 2016).

De vastgestelde IHDs hebben betrekking op de te beschermen habitats en soorten in het Belgische deel van de Noordzee (BNZ) en werden, waar mogelijk, toegespitst op de 4 beschermde gebieden uit het Marien Ruimtelijk Plan (MRP) 2014-2020. Voor de te beschermen habitats werden de IHDs specifiek geformuleerd voor het habitatrichtlijngebied 'Vlaamse Banken'. Gezien het grote belang van het volledige BNZ voor de te beschermen soorten was echter niet mogelijk om specifieke IHDs te formuleren voor zeezoogdieren binnen de Vlaamse Banken of binnen de 3 vogelrichtlijngebieden voor de te beschermen vogels.

Naast de IHDs voor de verschillende te beschermen habitats en soorten wordt in het document betreffende de IHDs (Belgische Staat, 2016) ook het algemeen beleidskader en het streven naar integratie tussen de uitvoering van de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRMS) en van de Vogel- en Habitatrichtlijn binnen het Belgische marien beleid benadrukt. Om deze integratie te realiseren zal de uitvoering van de Vogel- en Habitatrichtlijn in het BNZ, net zoals de KRMS, georganiseerd worden aan de hand van zesjarige cycli en wordt er naar gestreefd deze cycli zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen.

In 2018 werd, in uitvoering van de KRMS, de milieutoestand van het BNZ geëvalueerd (Belgische Staat, 2018a) en werden er nieuwe milieudoelen aangenomen (Belgische Staat, 2018b). De nieuwe kennis verworven tijdens de evaluatie van de milieutoestand en de herziening van de milieudoelen vormde in 2019 de basis van een wetenschappelijke studie die tot doel had na te gaan of aanpassingen aan de bestaande IHDs (Belgische Staat, 2016) wenselijk waren om verder te kunnen bouwen aan een geïntegreerd beleid. Bovendien werd deze evaluatie ook aangegrepen om voor sommige habitats of soorten aanvullende IHDs voor te stellen.

De resultaten van deze studie zijn terug te vinden in het rapport 'Evaluatie van de Instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000 naar aanleiding van de actualisatie van de omschrijving van de goede milieutoestand en de vaststelling van de milieudoelen voor de Belgische mariene wateren' (Haelters *et al.*, 2019). Uit de studie bleek dat enkel voor de te beschermen habitats binnen de Vlaamse Banken gebiedsspecifieke IHDs naar voor geschoven kunnen worden en dat het nog steeds niet mogelijk is om gebiedsspecifieke doelstellingen te formuleren voor de beschermde zeezoogdieren en vogels. De aanbevelingen voor wijziging van de IHDs werden gebruikt als vertrekpunt voor overleg tussen beleidsmakers en wetenschappers. Dit overleg had vooral tot doel te komen tot concrete, bruikbare IHDs en benadrukte drie aandachtspunten waarmee rekening gehouden moet worden wanneer IHDs aangenomen en/of gewijzigd worden:

- het doel van de IHDs (zie hoofdstuk 2.2 Doel van de IHDs);
- opvolging van de IHDs aan de hand van beschikbare data en monitoring;
- integratie met monitoring & evaluaties in het kader van de KRMS waar mogelijk.

Op 20 maart 2020 trad het nieuwe MRP 2020-2026 in werking dat voorziet in de aanwijzing van de 4 bestaande beschermde gebieden en een bijkomend marien beschermd gebied, de Vlake van de Raan. Er werd een wetenschappelijke studie opgesteld die de kenmerken en biologische waarde van dit nieuwe gebied beschrijft en waarin mogelijke IHDs voor het gebied worden voorgesteld (Paoletti *et al.*, 2021). Deze studie werd afgerond in juli 2021. Tijdens het opstellen van de studie werden de werkzaamheden betreffende de herziening van de IHDs van de bestaande mariene gebieden nauwlettend gevolgd en werden de beschikbare draft-documenten als referentie gebruikt zodat de IHDs voor de mariene beschermde gebieden binnen het BNZ uiteindelijk één coherent geheel vormen. Na het afronden van de voorliggende herziening zal er, vertrekkende vanuit de studie, gewerkt worden aan een set specifieke IHDs voor de Vlake van de Raan. Deze IHDs zullen in de eerste helft van 2022 het onderwerp uitmaken van een openbare raadpleging waarna ze gefinaliseerd en aangenomen zullen worden.

2. Algemeen Kader

De Europese Vogel- en Habitatrichtlijn bepalen dat de lidstaten de gunstige staat van instandhouding voor de te beschermen soorten en habitats moeten herstellen of behouden. Hiervoor moeten de lidstaten beschermde gebieden aanwijzen die in belangrijke mate (kunnen) bijdragen aan het behoud of herstel van de gunstige staat van instandhouding op het nationaal niveau. Deze beschermde gebieden worden ook Natura 2000-gebieden genoemd.

Voor de aangewezen beschermde gebieden dienen IHDs vastgesteld te worden die het beleid, gericht op het behalen van de gunstige staat van instandhouding van soorten en habitattypen, ondersteunen. Deze IHDs geven aan wat er verstaan wordt onder de gunstige staat van instandhouding voor een bepaalde soort of een bepaald habitat. Op basis van de aangenomen IHDs, de bestaande toestand en de gekende bedreigingen en drukken worden beleidsbeslissingen genomen en worden maatregelen uitgewerkt om deze gunstige staat van instandhouding te behalen en te behouden.

De milieudoelen die aangenomen worden in uitvoering van de KRMS bepalen wat nodig is om tot een goede milieutoestand te komen in het BNZ. In 2012 werden voor het eerst milieudoelen aangenomen voor de KRMS, in 2018 werden ze geactualiseerd en in 2024 is de volgende actualisatie voorzien. Deze milieudoelen voor de KRMS gelden in het volledige BNZ en vormen de minimumvereisten voor een succesvolle bescherming van de aanwezige biodiversiteit. Voor de bescherming van specifieke soorten en habitats zijn mogelijks strengere of bijkomende vereisten noodzakelijk.

Door het streven naar integratie tussen de KRMS en de Vogel- en Habitatrichtlijn werden de voorgestelde IHDs gebaseerd op de milieudoelen van de KRMS. De IHDs worden wel aangepast en aangevuld naar gelang de specifieke noden van de te beschermen soorten en habitats. Om de integratie ook in de toekomst te blijven garanderen zullen een actualisatie van de milieudoelen en de herziening van de IHDs op elkaar afgestemd worden.

2.1 Overkoepelende en operationele IHDs

Om de gunstige staat van instandhouding te realiseren voor soorten en habitats dienen verschillende criteria vervuld te worden. Voor habitats kunnen deze onder meer betrekking hebben op het natuurlijke verspreidingsgebied, de kwaliteit, de soortensamenstelling en de structuur en functie van de habitats. Voor soorten betreft het vooral de aanwezige populatie, het natuurlijk verspreidingsgebied en de beschikbaarheid van geschikt en kwalitatief habitat.

De IHDs die geformuleerd worden voor deze criteria zijn vaak eerder algemene en overkoepelende IHDs die, waar mogelijk, verder invulling krijgen door concrete, operationele IHDs.

Deze werkwijze is analoog met deze gebruikt voor de milieudoelen van de KRMS waar er overkoepelende doelen aangenomen zijn voor de verschillende beschrijvende elementen en de bijhorende criteria. Voor deze doelen zijn, waar mogelijk, concrete operationele doelen opgesteld.

2.2 Doel van de IHDs

Zoals in de inleiding reeds werd aangegeven is het belangrijk aandacht te hebben voor het doel van de IHDs en de situaties waarin ze concreet gebruikt zullen worden. In het kader van Natura 2000 kunnen er 2 verschillende doelen geformuleerd worden voor de IHDs.

Enerzijds moeten de IHDs aangeven waar naartoe gewerkt wordt in het kader van Natura 2000 (korte termijn) en wat gezien kan worden als de gunstige staat van instandhouding (finaal doel) (doel 1).

Om te komen tot een gunstige staat van instandhouding zal het beleid maatregelen uitwerken op basis van de aangenomen IHDs, de bestaande toestand en de gekende bedreigingen en drukken.

De IHDs leveren bovendien ook het kader op basis waarvan nagegaan kan worden of het beleid ook effectief bijdraagt aan het realiseren van de gunstige staat van instandhouding. Indien blijkt dat de IHDs niet (volledig) gerealiseerd worden op basis van het gevoerde beleid, dient de nodige bijsturing voorzien te worden om de IHDs alsnog te realiseren en verder naar het einddoel, het behalen van een gunstige staat van instandhouding, toe te werken.

Er is eveneens bijsturing nodig indien zou blijken dat er tekortkomingen zijn in de geformuleerde IHDs waardoor ze onvoldoende invulling geven aan de gunstige staat van instandhouding en/of niet volstaan om de gunstige staat van instandhouding te realiseren en te behouden.

Anderzijds zijn de IHDs ook belangrijk als kader voor het uitvoeren van de passende beoordeling van projecten en plannen (Art. 15 van het KB Procedures) (doel 2).

Tijdens deze beoordeling dient nagegaan te worden of voorgestelde projecten de realisatie van één of meerdere IHDs niet verhinderen en zo het bereiken van de gunstige staat van instandhouding niet in de weg staan.

De overheid is verantwoordelijk voor het behalen van de IHDs en de gunstige staat van instandhouding maar projecten en plannen mogen geen verslechtering veroorzaken van de huidige toestand en mogen de vereiste toekomstige verbeteringen ook niet in de weg staan. Projecten en plannen kunnen bijgevolg enkel toegelaten worden indien ze het bereiken van de IHDs niet in het gedrang brengen.

Enkel onder heel strikte voorwaarden en om redenen van 'groot algemeen belang' kan hier eventueel van afgeweken worden.

2.3 Gebruik en herziening van IHDs

2.3.1 Overkoepelende IHDs

Gezien alle overkoepelende IHDs een algemene omschrijving geven van criteria waaraan voldaan moet worden om de gunstige staat van instandhouding te bereiken is er geen monitoring voor deze IHDs. Het gebruik en de evaluatie van deze IHDs zal sterk afhankelijk zijn van het al dan niet beschikbaar zijn van onderliggende operationele IHDs.

Bij het gebruik van **overkoepelende IHDs waarvoor onderliggende operationele IHDs aangenomen zijn** zal er gefocust worden op de operationele IHDs bij de beoordeling van de impact van een activiteit in het kader van de passende beoordeling of wanneer de staat van instandhouding en het gevoerde beleid geëvalueerd worden. Deze operationele IHDs geven immers aan wat er nagestreefd moet worden om de algemene overkoepelende IHD te realiseren.

Wanneer de overkoepelende IHDs zelf geëvalueerd worden zal er nagegaan moeten worden of alle belangrijke aspecten voor deze IHD aan bod komen in de onderliggende operationele IHDs. Indien nodig moeten extra operationele IHDs geformuleerd worden.

Voor de **overkoepelende IHDs waarvoor geen operationele IHDs beschikbaar zijn** zal gebruik gemaakt worden van data/waarnemingen, beschikbare kennis en expertise bij het evalueren van de impact van een activiteit in het kader van de passende beoordeling of bij de evaluatie van de staat van instandhouding en het gevoerde beleid.

Bij de evaluatie van dergelijke IHDs moet er naar gestreefd worden toch operationele IHDs te formuleren op basis van nieuwe kennis of inzichten om zo in een concretere invulling van de overkoepelende IHD te voorzien.

2.3.2 Operationele IHDs

In het ideale geval zijn alle operationele IHDs heel concrete doelstellingen waarvoor reeds kennis en data beschikbaar zijn en waarvoor bovendien ook monitoring voorzien is. In de praktijk is dit echter niet steeds mogelijk.

Rekening houdend met de beschikbare kennis en data en met de 2 belangrijke doelen van de IHDs werd er beslist om gebruik te maken van 3 verschillende types operationele IHDs:

- **Type 1 IHD:** Kennis en data zijn beschikbaar en monitoring is voorzien waardoor een kwantitatieve evaluatie van dit type IHD mogelijk is. Dit type IHD kan zowel gebruikt worden voor de evaluatie van het beleid en de realisatie van de gunstige staat van instandhouding (doel 1) als voor de beoordeling van projecten en plannen (doel 2).
Bij de evaluatie van de IHDs zullen deze IHDs meestal niet wijzigingen; ervaringen tijdens monitoring en het gebruik van deze IHDs kunnen eventueel wel tot verbetervoorstellen leiden.

- **Type 2 IHD:** Voor deze IHDs is geen monitoring en kwantitatieve evaluatie mogelijk/haalbaar waardoor deze minder geschikt zijn voor de evaluatie van het beleid omtrent de realisatie van de gunstige staat van instandhouding (doel 1). De beoordeling van deze IHDs is wel van belang in het kader van de passende beoordeling (doel 2).
Bij de evaluatie van de IHDs zullen deze IHDs meestal niet wijzigingen; ervaringen tijdens het gebruik van deze IHDs kunnen wel tot verbetervoorstellen leiden.

- **Type 3 IHD:** Er bestaat (nog) geen specifieke monitoring voor deze IHDs maar er is wel onderzoek en informatie beschikbaar die input kan leveren voor eventuele monitoring en evaluatie. Verdere analyse is vereist om na te gaan of monitoring en evaluatie in de toekomst ook effectief en systematisch uitgevoerd kunnen worden en wat hiervoor nodig is. Met dit type IHD kan reeds rekening gehouden worden bij het beoordelen van projecten en plannen (doel 2).
Bij de evaluatie van deze IHDs moet op basis van de beschikbare informatie beslist worden hoe deze IHD verder meegenomen wordt:
 - De voorgestelde IHD wordt omgevormd naar een Type 1 IHD (monitoring en kwantitatieve evaluatie zijn mogelijk en worden voorzien).
 - Er wordt verder gezocht naar wetenschappelijke data en onderzoeksmogelijkheden met als doel de voorgestelde IHD verder te ontwikkelen tot een Type 1 IHD. De IHD blijft voorlopig geklasseerd als type 3 IHD en wordt tijdens de volgende cyclus opnieuw geëvalueerd.
 - De IHD wordt verder meegenomen als een Type 2 IHD gezien monitoring en kwantitatieve evaluatie niet mogelijk/haalbaar blijken.

Types IHD	Doel 1	Doel 2
Type 1	X	X
Type 2		X
Type 3	(evt in toekomst)	X

3. IHDs

De vastgestelde IHDs hebben betrekking op de te beschermen habitats en soorten in het Belgische deel van de Noordzee (BNZ) en dienen, waar mogelijk, aan te geven wat er binnen een bepaald beschermd gebied nagestreefd wordt als bijdrage tot het realiseren van de gunstige staat van instandhouding op nationaal vlak. Voor de te beschermen habitats zijn bijgevolg IHDs geformuleerd specifiek voor het habitatrichtlijngebied 'Vlaamse Banken'.

Gezien het grote belang van het volledige BNZ voor de te beschermen soorten en gezien de beschikbare gegevens werden geen specifieke IHDs geformuleerd voor zeezoogdieren binnen de Vlaamse Banken of voor de te beschermen zeevogels binnen de vogelrichtlijngebieden.

3.1 Vlaamse Banken: Habitatype 1110 (ondiepe zandbanken)

IHD 1 Het ruimtelijke bereik van het habitatype 1110 wijzigt niet betekenisvol

IHD 1.1 Het ruimtelijk bereik en de spreiding van de EUNIS mariene habitats niveau 2 (zanderige modder tot modder, modderig zand tot zand en grindhoudend sediment) schommelen - in verhouding tot de referentiestatus zoals beschreven in de 'Initiële Beoordeling' (KRMS) - binnen een marge die zich beperkt tot de accuraatheid van de huidige distributiemappen - Type 1

Deze IHD is letterlijk overgenomen uit de bestaande IHDs (Belgische Staat, 2016).

Voor de evaluatie en opvolging van deze IHD kan gebruikt gemaakt worden van de beschikbare gegevens uit de initiële beoordeling (Belgische Staat, 2012) en de monitoring voorzien in monitoringsprogramma voor de Belgische mariene wateren (Belgische Staat, 2020).

IHD 1.2 Het ruimtelijk bereik en de spreiding van het *Abra alba* biotoop schommelt -in verhouding tot de referentiestatus zoals beschreven in de 'initiële Beoordeling' (KRMS)- binnen een marge die zich beperkt tot de accuraatheid van de huidige distributiemappen - Type 1

Teneinde het behoud van de geografische verspreiding van de vier biotopen i.e. de *Limecola balthica*, *Abra alba*, *Nephtys cirrosa* en *Hesionura elongata* te verzekeren wordt deze IHD 1.2 toegevoegd.

De geografische spreiding van de vier benthische biotopen is grotendeels gelijk aan de verspreiding van de EUNIS mariene habitats niveau 2, behalve wat betreft het *Abra alba* en het *Nephtys cirrosa* biotoop. Deze biotopen worden immers samen in eenzelfde EUNIS mariene habitat niveau 2 geplaatst.

Er is geen gelijkaardig doel voor de KRMS, maar de initiële beoordeling voorziet wel in een beschrijving van de referentiesituatie (= situatie van 2012) (Belgische Staat, 2012). Evaluatie van deze IHD is mogelijk op basis van gegevens die verzameld worden in het kader van het monitoringsprogramma voor de Belgische mariene wateren (Belgische Staat, 2020). Bovendien zullen studies in het kader van visserijbeperkende maatregelen de beschikbare kennis wat betreft het *Abra Alba* biotoop ook verder verbeteren.

IHD 2 Functie van de ondiepe zandbanken als paai- en kraamkamergebied wordt behouden of verbeterd

De studie betreffende de evaluatie van de IHDs (Haelters *et al.*, 2019) gaf aan dat een IHD met betrekking tot de functie van habitat als paai- en kraamkamergebied wenselijk is. Ook de oorspronkelijke wetenschappelijke studie betreffende de IHDs (Degraer *et al.*, 2010) vermeldde het behoud en verbetering van de functie van de ondiepe zandbanken als paai- en kraamgebied voor platvissen.

Uit overleg met experts blijkt dat het momenteel onmogelijk is om op basis van de bestaande kennis en monitoring een operationele IHD type 1 voor te stellen voor deze functies.

Jonge stadia van platvissen worden momenteel wel gemonitord in het kader van de 'Young Demersal Fish Survey'. Deze data bieden eventueel mogelijkheden m.b.t. de analyse van het belang van de kustzone voor de reproductie van platvissen. Op basis hiervan werd de volgende type 3 IHD geformuleerd:

IHD 2.1 Het voorkomen en dichtheden van juveniele platvissen zoals Pladijs (*Pleuronectes platessa*) en Tong (*Solea solea*) in de kustzone blijft behouden of neemt toe - Type 3

Hoe de beschikbare data uit de 'Young Demersal Fish Survey' gebruikt kunnen worden om de functie van de kustzone als kraamkamer te evalueren en wat de noden zijn om een dergelijke IHD in de toekomst verder uit te bouwen en op te volgen dient bekeken te worden.

IHD 3 Door menselijke activiteiten geïntroduceerde niet-inheemse soorten komen voor op een niveau waarbij het ecosysteem niet verandert

IHD 3.1 Introductie van nieuwe, door de mens geïntroduceerde, niet-inheemse soorten macrofauna en macroflora (>1mm) die een ecosysteem veranderen, wordt vermeden – Type 1

Deze IHD werd nieuw ingevoegd en is volledig analoog met de indicator betreffende niet-inheemse soorten onder de KRMS. Deze IHD moet ervoor zorgen dat het aspect van geïntroduceerde niet-inheemse soorten voldoende meegenomen wordt tijdens de passende beoordeling. In het kader van Natura 2000 dient deze IHD opgevolgd en geëvalueerd worden specifiek binnen de Vlaamse Banken.

Voor de evaluatie en opvolging van deze IHD kan gebruikt gemaakt worden van de beschikbare gegevens uit actualisatie van de initiële beoordeling (Belgische Staat, 2018a) en de monitoring voorzien in het monitoringsprogramma voor de Belgische mariene wateren (Belgische Staat, 2020).

IHD 4 Er is een toename in de frequentie van voorkomen van kwetsbare soorten

Een bentische gemeenschap bevat in een verstoord ecosysteem minder kwetsbare soorten dan in een niet verstoord ecosysteem. Een toename van de frequentie van voorkomen van kwetsbare soorten wordt bijgevolg als overkoepelend doel voorgesteld.

IHD 4.1 De verhouding benthische r-strategen tegenover K-strategen (op soortniveau) neemt af – Type 1

IHD 4.2 Het aantal K-strategen (op soortniveau) neemt toe - Type 1

IHD 4.1 en IHD 4.2 zijn nieuwe operationele IHDs (Haelters *et al.*, 2019) die sterk beïnvloed worden door de mate van verstoring van het ecosysteem. Er zijn gegevens terug te vinden in verschillende wetenschappelijke rapporten met betrekking tot K- en r-strategen maar een specifieke analyse van de referentiesituatie en de huidige status binnen de Vlaamse Banken ontbreekt. De evaluatie van deze IHDs is wel mogelijk op basis van de monitoring van het macrobenthos zoals voorzien in het monitoringsprogramma (Belgische staat, 2020) en zal dus dienen te gebeuren in het kader van de eerstvolgende evaluatie van de IHDs.

IHD 4.3 Er is een positieve trend in de gemiddelde dichtheid van volwassen exemplaren (of frequentie van voorkomen) van een selectie van langlevende en/of zich traag voortplantende soorten en de belangrijkste structurerende benthische soortsgroepen in modder tot modderhoudend zand en zuiver fijn tot grindhoudend zand - Type 1

Deze IHD is gebaseerd op een bestaande IHD (Belgische Staat, 2016). Er is een sterke overeenkomst met KRMS (D6.5) (Belgische Staat, 2018b) en gegevens over het voorkomen en de dichtheid van deze soorten in het BNZ zijn terug te vinden in de initiële beoordeling (Belgische staat, 2012) en in de actualisatie hiervan (Belgische staat, 2018a). Opvolging van deze IHD is mogelijk op basis van het bestaand monitoringsprogramma voor de Belgische mariene wateren (Belgische Staat, 2020).

Op basis van de beschikbare data in de actualisering van de initiële beoordeling (Belgische Staat, 2018b) en het bestaand monitoringsprogramma werden volgende soorten geselecteerd:

<i>Aphrodite aculeata</i> ,	<i>Dosinia exoleta</i> ,	<i>Lanice conchilega</i> ,
<i>Chaetopterus variopedatus</i>	<i>Echinocardium cordatum</i> ,	<i>Lutraria lutraria</i> ,
<i>Branchiostoma lanceolatum</i> ,	<i>Glycymeris glycymeris</i> ,	<i>Mya spp.</i> ,
<i>Buccinum undatum</i> ,	<i>Laevicardium crassum</i> ,	<i>Owenia fusiformis</i> ,
<i>Corystes cassivelaunus</i> ,	<i>Lagis koreni</i> ,	<i>Venerupis corrugata</i> .

Voor de soorten die zelden worden waargenomen, in casu perkamentkokerworm (*Chaetopterus variopedatus*), fluwelen zeemuis (*Aphrodite aculeata*) en wulk (*Buccinum undatum*) dient deze IHD als een langetermijndoeltelling gezien te worden. Voor deze soorten kunnen momenteel geen dichtheden berekend worden en zal in eerste instantie de frequentie van voorkomen opgevolgd worden.

IHD 5 Het benthische ecosysteem voorziet in voldoende stapelvoedsel voor hogere trofische niveaus

Deze nieuwe IHD is erop gericht het belang van het benthische ecosysteem als fourageerzone voor hogere trofische niveaus te vrijwaren. Zandspieringachtigen (*Ammodytidae*) zouden geschikte indicatoren kunnen zijn voor deze IHD. Ondanks de wetenschappelijke interesse voor deze groep zijn er momenteel te weinig gegevens om een meer operationele doelstelling (type 3) voor te stellen.

IHD 6 De ecologische kwaliteit van het bentische habitat van het *Abra alba* biotoop blijft behouden

IHD 6.1 De Bentic Ecosystem Quality Indicator zoals bepaald door BEQI bedraagt voor elk van de habitattypes een minimumwaarde van 0,60 – Type 1

BEQI is een ecologische kwaliteitscoëfficiënt, een indicator voor de structuur en de kwaliteit van het bentische ecosysteem die bepaald wordt door de volgende parameters: aantal soorten, soortensamenstelling, dichtheid en biomassa. Deze indicator wordt ook gebruikt binnen de KRMS en is opgenomen in de Beschikking 2008/915/EG van de Europese Commissie. Opvolging van deze IHD is mogelijk op basis van het monitoringsprogramma voor de Belgische mariene wateren (Belgische Staat, 2020).

IHD 6.2 Het bioturbatiepotentieel (BPc), een indicator voor het functioneren van het bentische ecosysteem, hanteert voor het *Abra alba* habitat type in het najaar een minimumwaarde van 331- Type 1.

Het BPc is een indicator voor het functioneren van het bentische ecosysteem. Bioturbatie is het proces waarbij het sediment door de aanwezige fauna door elkaar wordt gewerkt en is een belangrijke aspect van het goed functioneren van het ecosysteem. Opvolging van deze IHD is mogelijk op basis van het bestaand monitoringsprogramma (Belgische Staat, 2020).

3.2 Vlaamse Banken: Habitattype 1170 (*Lanice conchilega* aggregaties)

In het BNZ wordt *Lanice conchilega* voornamelijk teruggevonden in de kustzone, meer bepaald in de zone van de *Abra alba* gemeenschap (fijn zanderig sediment). Gezien deze zone een hoge potentie vertoont voor het ontwikkelen van *Lanice conchilega* aggregaties en deze potentie maximaal behouden moet blijven is de hogervermelde IHD 1.2 over het ruimtelijk bereik en de spreiding van het *Abra alba* biotoop dan ook van groot belang voor het ruimtelijk bereik en de spreiding van de *Lanice conchilega* aggregaties.

IHD 7 De autonome ontwikkeling van *Lanice conchilega* aggregaties wordt niet verhinderd

De autonome ontwikkeling van het *Lanice conchilega* habitat is belangrijk om de kwaliteit ervan te kunnen behouden en te verbeteren. Voorliggende IHD 7 was reeds opgenomen in bestaande IHDs (Belgische Staat, 2016).

IHD 7.1 De 3D-structuren gevormd door *Lanice conchilega* blijven behouden - Type 2

IHD 7.2 De dichtheden van de aanwezige geassocieerde soorten (o.a. *Eumida sanguinea*, *Pariambus typicus*, *Microtopos maculatus* en *Phyllodoce spp.*) tonen geen dalende trend - Type 3

Het verzamelen van data voor de opvolging en evaluatie van IHD 7.2 is mogelijk op basis van de activiteiten binnen bestaand monitoringsprogramma voor de Belgische mariene wateren (Belgische Staat, 2020). Hiervoor is een gerichte analyse nodig van de soortensamenstelling van stalen die hoge aantallen *Lanice conchilega* bevatten (>500 ind./m², cf. Degraer et al., 2009). Er dient nagegaan te worden of deze analyses haalbaar zijn en de nodige data aanleveren voor de evaluatie van deze IHD.

3.3 Vlaamse Banken: Habitatype 1170 (riffen - grindbedden)

IHD 8 Er is minimaal een behoud van de oppervlakte van natuurlijk voorkomende harde substraten

IHD 8.1 Binnen in de grindbedden te definiëren testzones mag de verhouding van de oppervlakken met harde substraten (meer bepaald de oppervlakken die gekoloniseerd worden door epifauna van hard substraat) ten opzichte van de oppervlakken met zacht sediment (meer bepaald oppervlakken bovenop het hard substraat en die de ontwikkeling van de substraatfauna verhinderen) geen negatieve trend vertonen - Type 1

Effectieve monitoring van het volledige gebied 'Vlaamse banken' om de verhouding van het oppervlak harde substraten ten opzichte van het oppervlak zacht sediment te bepalen, is onmogelijk maar monitoring kan wel gebeuren aan de hand van snapshots (multibeam backscatter) in welbepaalde testzones zoals ook in het kader van KRMS voorzien is.

IHD 9 Er is een herstel van meer natuurlijke benthische gemeenschappen in de grindbedden

IHD 9.1 Er is een toename van de soortenrijkdom binnen de taxa die typisch geassocieerd zijn met harde substraten (meer bepaald *Porifera*, *Cnidaria*, *Bryozoa*, *Polychaeta*, *Malacostraca*, *Maxillopoda*, *Gastropoda*, *Bivalvia*, *Echinodermata* en *Ascidacea*) - Type 1

IHD 9.2 Er is een toename in de frequentie van het voorkomen of de mediane dichtheid van de volwassen of volgroeide kolonies van minimaal de helft van de belangrijkste en langlevende soorten: inheemse Platte oester (*Ostrea edulis*), Mossel (*Mytilus edulis*), Wulk (*Buccinum undatum*), Dodemansduim (*Alcyonium digitatum*), opgerichte sponzen (zoals Geweissponzen (*Haliclona oculata*)) en opgerichte *Bryozoa* (zoals Zeevingers (*Alcyonidium spp.*) en Bladachtig hoornwier (*Flustra foliacea*) – Type 1

IHD 9.3 Er is een toename in de mediane lichaamsgrootte van de grotere benthische soorten: Wulk (*Buccinum undatum*) en Spinkrabben (*Majidae spp.*) - Type 1

IHD 9.4 Er is een toename in het aantal en de omvang van Zandkokerworm (*Sabellaria spinulosa*) riffen en het aantal clusters van Driekantige kalkkokerwormen (*Pomatoceros (Spirobranchus) triqueter*). – Type 1

Het herstel van grindbedden en de bijhorende gemeenschappen is een belangrijk streefdoel en hiervoor werden in 2017 reeds IHDs opgenomen. Ook in de KRMS zijn gelijkaardige doelen opgenomen. Voor de bovenvermelde doelen werd de formulering zoveel als mogelijk in overeenstemming gebracht met de geactualiseerde doelen van de KRMS (Belgische staat, 2018b).

De actualisatie van de initiële beoordeling bevat reeds een analyse van de samenstelling, de dichtheid en structuur van de harde substraat fauna in de grindbedden en kan als referentie gebruikt worden. De evaluatie en opvolging van IHDs 9.1 tot 9.4 zullen gebeuren op basis van gegevens die worden verzameld binnen het bestaande monitoringsprogramma (Belgische Staat, 2020).

IHD 9.5 Er is herstel van de grindbedden als paaiplaats voor Haring (*Clupea harengus*) en als plaats voor ei-afzetting door roggen en haaien - Type 3

Grindgebieden vormden in het verleden een belangrijke paai- en afzetplaats voor eieren voor bepaalde vissen (zoals haring, roggen en haaien). Verstoring van grindbedden zorgt ervoor dat deze functie niet meer vervuld wordt (Haelters et al., 2019). Bovenstaande IHD werd toegevoegd ter ondersteuning van het herstel van deze functies.

Er moet bekeken worden of de staalnames die gebeuren in het kader van het monitoringsprogramma (Belgische Staat, 2020) input kunnen leveren voor de opvolging van deze IHD.

Bovendien zal er in de toekomst gestreefd worden naar een verschuiving van in situ-monitoring naar videomonitoring (niet destructief). Eens dergelijke monitoring zijn ingang vindt kan deze ook gebruikt worden om ei-afzetting door roggen en haaien op te volgen. Mogelijks kan toekomstige videomonitoring ook paaiplaatsen voor haring in beeld brengen door de grote hoeveelheden eitjes die afgezet worden.

3.4 Zeezoogdieren

IHD 10 Het areaal van de inheemse zeezoogdieren is stabiel en niet kleiner dan het referentieareaal, d.i. het BNZ

Deze IHD geldt voor Bruinvis (*Phocoena phocoena*), Gewone zeehond (*Phoca vitulina*) en Grijs zeehond (*Halichoerus grypus*).

IHD 10.1 Verstoring van zeezoogdieren wordt zoveel mogelijk vermeden in tijd en ruimte, als functie van hun seizoensaliteit van voorkomen en ruimtelijke verspreiding – Type 2.

Deze IHD is een type 2 IHD waarvoor gerichte, kwantitatieve monitoring a priori niet opportuun of mogelijk is. Opvolging is wel mogelijk op basis van monitoring en rapportering over bestaande activiteiten. Ook bij de ontwikkeling en de beoordeling van nieuwe activiteiten en projecten dient verstoring zoveel als mogelijk vermeden te worden.

IHD 11 De kwaliteit van het leefgebied voor wat betreft voedselbeschikbaarheid, contaminanten, onderwatergeluid en hoeveelheid afval is van die aard dat het geschikt is voor de ondersteuning van de verschillende fasen van de levenscyclus van zeezoogdieren

Dit is een zeer algemene doelstelling die verwijst naar verschillende KRMS-doelen die elk op zich gemonitord en opgevolgd worden in het kader van het behalen van de goede milieutoestand en die beschouwd worden als de minimale voorwaarden voor de te beschermen soorten. Een geïntegreerde analyse van deze doelstellingen kan leiden tot een niet-gekwantificeerde inschatting van IHD 11.

IHD 12 De incidentele mortaliteit van zeezoogdieren veroorzaakt door de mens is lager dan het niveau waarop de soort wordt bedreigd, zodat de levensvatbaarheid van de soort op lange termijn is gegarandeerd

Onder deze doelstelling worden 2 operationele IHDs voorgesteld betreffende sterfte door bijvangst die toch een belangrijke vorm is van incidentele mortaliteit van zeezoogdieren.

IHD 12.1 Het sterftcijfer van bruinvissen als gevolg van incidentele bijvangst is lager dan het niveau waarop de soort wordt bedreigd, zodat de levensvatbaarheid van de soort op lange termijn is gegarandeerd (KRMS doel D1.1) - Type 1.

De bruinvis is het meest voorkomende zeezoogdier in Belgische wateren en onderzoek heeft uitgewezen dat bijvangst een belangrijke doodsoorzaak vormt (Belgische Staat, 2018a). Deze IHD is volledig analoog met het milieudoel D 1.1 uit KRMS.

Voor opvolging van deze IHD kan gebruikt gemaakt worden van het monitoringsprogramma voor de Belgische mariene wateren (Belgische Staat, 2020). Gezien de mobiliteit van bruinvissen, en het verspreidingsgebied van de populatie waarvan een gedeelte (tijdelijk) voorkomt in het BNZ gebeurt de evaluatie best regionaal zoals ook binnen KRMS voorzien is.

IHD 12.2 De lange-termijntrend in het percentage bijgevangen zeezoogdieren onder de aan de kust aangespoelde zeezoogdieren is dalend – Type 1

Deze IHD is analoog met het milieudoel D1.2 onder de KRMS. Onder de KRMS wordt hierbij gefocust op de bruinvis. Gezien het voorkomen van zowel de gewone (*Phoca vitulina*) als van de grijze zeehond (*Halichoerus grypus*) aan onze kust toeneemt, is het aangewezen om ook voor deze soorten het percentage bijgevangen dieren op te volgen. Voor de opvolging van deze IHD kan gebruik gemaakt worden van de data verzameld door het KBIN, en gedeeltelijk overgenomen op www.marinemammals.be.

IHD 13 De verwonding van zeezoogdieren door menselijke interactie wordt vermeden.

Gezien zeezoogdieren beschermd zijn in het BNZ is het noodzakelijk om verwonding van deze dieren te vermijden. Kwantitatieve opvolging van deze IHD is niet mogelijk maar het onderzoek van aangespoelde dieren en de gegevens verzameld door het KBIN, gedeeltelijk overgenomen op www.marinemammals.be kan input leveren voor een kwalitatieve beoordeling van deze IHD.

IHD 14 Er is een toenemende trend in het aantal plaatsen dat regelmatig als rustplaats gebruikt wordt door zeehonden en een afnemende trend in de verstoring ervan

Deze doelstelling kan opgevolgd worden op basis van gegevens over de aanwezige aantallen zeehonden in meest gebruikte rustplaatsen. Gegevens hierover zijn beschikbaar via www.waarnemen.be, NGOs en het KBIN.

Deze doelstelling is zeker relevant voor het bereiken van de gunstige staat van instandhouding maar de rustplaatsen zelf liggen niet binnen de federale bevoegdheden; samenwerking met Vlaanderen (bevoegd voor stranden en havens) zal bijgevolg vereist zijn.

3.5 Vogels

De IHDs voor de beschermde vogelsoorten zijn gebaseerd op de evaluatie van de IHDs (Haelters et al., 2019) aangevuld met het advies van INBO: Advies betreffende de wijziging van de instandhoudingsdoelstellingen (IHDs) voor zeevogels (Stienen E. & Vanermen N., 2020). Dit advies geeft duiding bij de historiek van IHD 17 betreffende populatiegroottes en geeft concrete suggesties om de monitoring en de methodiek voor de IHDs en de KRMS zo veel mogelijk op elkaar af te stemmen.

IHD 15 Er is geen inkrimping van het areaal van zeevogels in het BNZ

Dit is een bestaande IHD (Belgische Staat, 2016) die opgevolgd kan worden op basis van bestaande monitoring. Het areaal van de verschillende beschermde vogelsoorten wordt in Tabel 1 weergegeven.

	Areaal
Fuut (<i>Podiceps cristatus</i>)	Gehele kustzone, vooral territoriale zee
Roodkeelduiker (<i>Gavia stellata</i>)	Gehele kustzone, vooral territoriale zee
Dwergmeeuw (<i>Hydrocoloeus minutus</i>)	Gehele kustzone, strook tot 30 km uit de kust
Grote Mantelmeeuw (<i>Larus marinus</i>)	Volledige BNZ
Kleine Mantelmeeuw (<i>Larus fuscus</i>)	Volledige BNZ
Grote Stern (<i>Thalasseus sandvicensis</i>)	Gehele kustzone, strook tot 30 km uit de kust
Dwergstern (<i>Sternula albifrons</i>)	Gehele kustzone, strook tot 10 km uit de kust
Visdief (<i>Sterna hirundo</i>)	Gehele Kustzone, strook tot 15 km uit de kust
Zwarte zee-eend (<i>Melanitta nigra</i>)	Kustzone, vooral tussen Oostende en de Franse grens, strook tot 10 km uit de kust

Tabel 1. Areaal van de te beschermen zeevogelsoorten in het BNZ (gebaseerd op Degraer et al., 2010).

IHD 16 De populatie van de te beschermen zeevogels blijft behouden

Om de beschikbare middelen efficiënt in te kunnen zetten, dient ervoor gezorgd te worden dat monitoringsdata bruikbaar zijn voor de opvolging van de IHDs en van de milieudoelen uit de KRMS.

Sternen

Uit het advies (Stienen E. & Vanermen N., 2020) blijkt dat voor de sternen de bestaande IHDs behouden kunnen blijven (tabel 2a). De referentiepopulatie voor deze soorten werd bepaald op basis van de Vlaamse IHDs voor de broedpopulatie en bijgevolg kan de opvolging ook best gebeuren op basis van tellingen in de broedpopulatie (zie Tabel 2a).

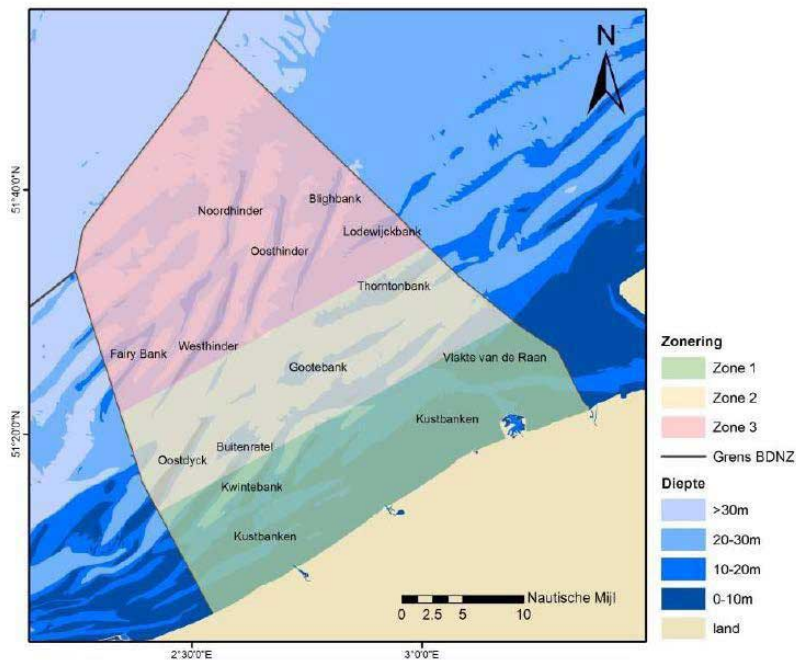
	Referentiepopulatie
Grote Stern (<i>Thalasseus sandvicensis</i>)	6900 vogels in BNZ
Dwergstern (<i>Sternula albifrons</i>)	600 vogels in BNZ
Visdief (<i>Sterna hirundo</i>)	6600 vogels in BNZ

Tabel 2a. Referentiepopulatie voor sternes en de zwarte Zee-eend (gebaseerd op Degraer et al., 2010).

Overige Zeevogels

Voor zeevogels waarvoor monitoring gebeurt op basis van scheepstellingen blijken er veel methodologische verschillen te bestaan tussen de IHDs en de milieudoelen binnen de KRMS. Om tot een efficiënte, geïntegreerde monitoring te komen wordt voorgesteld de gebruikte methodiek voor de IHDs te wijzigen (Stienen E. & Vanermen N., 2020).

- 1) De beschermde soorten worden niet langer gemonitord in het volledige BNZ. Er wordt in de plaats gefocust op de zone(s) waar de hoogste concentraties voorkomen. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de zonering zoals die ook voor de KRMS gehanteerd wordt (figuur 1).
- 2) De monitoring wordt uitgevoerd per seizoen (winter, lente, herfst en zomer) in overeenstemming met de KRMS en er wordt dus niet langer gewerkt met periodes van 5 maand zoals in de oorspronkelijke methodiek (Degraer et al., 2010).
- 3) Er wordt niet langer gebruik gemaakt van 10-minutentellingen maar van sommaties van de aantallen over langere periodes om de gegevens te normaliseren. Daarenboven worden ook correcties uitgevoerd voor het feit dat individuele vogels op grotere afstand van het schip en bij verminderde weersomstandigheden moeilijker zichtbaar zijn.

Figuur 1. Onderverdeling van het Belgisch deel van de Noordzee in drie zones (1 = nearshore, 2 = midshore en 3 = offshore).

Een dergelijke herziening van de methodiek heeft uiteraard ook consequenties voor de bepaling van de referentiepopulatie. Wanneer gebruik gemaakt wordt van deze nieuwe methodiek dient de referentiepopulatie aangepast te worden en overeen te komen met de gemiddelde grootte van de deelpopulatie in de periode 1993-2009 in het belangrijkste seizoen en in de belangrijkste zone(s) (Stienen & Vanermen, 2020). De nieuwe referentiepopulaties zoals voorgesteld door Stienen E. & Vanermen N (2020) zijn opgenomen in tabel 2b.

Voor de opvolging van de populatie van de zwarte zee-eend wordt geen gebruik gemaakt van scheidingsstellingen maar van vliegtuigmonitoring. Deze monitoring is voorzien in het monitoringsprogramma voor de Belgische mariene wateren (Belgische Staat, 2020). Voor deze soort werd geen wijziging van de referentiepopulatie voorgesteld.

	Referentiepopulatie	Minimaal wenselijke populatie
Fuut (<i>Podiceps cristatus</i>)	1300 vogels (winter - zone1)	840 vogels
Roodkeelduiker (<i>Gavia stellata</i>)	930 vogels (winter - zone 1 & 2)	370 vogels
Dwergmeeuw (<i>Hydrocoloeus minutus</i>)	2000 vogels (lente - zone 1 & 2)	1100 vogels
Grote Mantelmeeuw (<i>Larus marinus</i>)	7700 vogels (winter - zone 1, 2 & 3)	1400 vogels
Kleine Mantelmeeuw (<i>Larus fuscus</i>)	9300 vogels (lente - zone 1 & 2)	3700 vogels
Zwarte zee-eend (<i>Melanitta nigra</i>)	gemiddeld wintermaxima : 4500 vogels (BNZ)	nog te bepalen

Tabel 2b. Referentiepopulatie en minimaal wenselijke populatie voor zeevogels (gebaseerd op Stienen E. & Vanermen N, 2020).

Stienen E & Vanermen N. (2020) geven ook een nieuwe methodiek voor het evalueren van de populatiegrootte. Deze maakt niet enkel gebruik van de referentiepopulatie maar ook van de minimaal wenselijke populatie (= de laagste waarde van de zesjarig gemiddelde populatiegrootte in de periode 1993-2009) (zie tabel 2b). Op basis van de voorgestelde methodiek kan worden bepaald wat de staat van instandhouding is van een soort voor wat betreft de populatiegrootte: gunstig, matig ongunstig of zeer ongunstig. De staat van instandhouding is onbekend wanneer er geen of onvoldoende gegevens zijn.

Op basis van de voorgestelde methodiek wordt onderstaande IHD 16.1 voorgesteld voor de vogelsoorten uit Tabel 2b.

IHD 16.1 De gemiddelde populatiegrootte over 6 jaar is, binnen een periode van 6 jaar, minstens 3 jaar gelijk aan of groter dan de referentiepopulatie. – Type 1

Wanneer deze doelstelling behaald wordt voor een soort bevindt deze soort zich in een gunstige staat van instandhouding voor wat betreft de populatiegrootte. Wanneer de gemiddelde populatiegrootte over 6 jaar, binnen een periode van 6 jaar, 3 jaar kleiner is dan de minimaal wenselijke situatie is de

staat van instandhouding zeer ongunstig. In alle andere gevallen wordt de staat van instandhouding als matig ongunstig beoordeeld.

Doordat het advies betreffende de wijziging van de IHDs voor zeevogels vooral gericht is op soorten die op basis van scheepstellingen worden gemonitord werd de minimaal wenselijke populatie nog niet bepaald voor de Zwarte zee-eend. Bij de eerstkomende evaluatie dient nagegaan te worden of minimaal wenselijke populatie ook voor deze soort bepaald kan worden en of de voorgestelde methodiek ook toegepast kan worden voor de Zwarte zee-eend.

IHD 17 De kwaliteit van het leefgebied voor wat betreft voedselbeschikbaarheid, contaminanten en hoeveelheid afval is van die aard dat het geschikt is voor de ondersteuning van de verschillende fasen van de levenscycli van zeevogels

Dit is een zeer algemene doelstelling die verwijst naar verschillende KRMS-doelen die elk op zich gemonitord en opgevolgd worden binnen de KRMS en die beschouwd worden als de minimale voorwaarden. Een geïntegreerde analyse van deze doelstellingen kan leiden tot een niet-gekwantificeerde inschatting.

Naast de geïntegreerde analyse zijn er momenteel ook 2 aspecten met betrekking tot voedselbeschikbaarheid die specifiek aandacht verdienen:

IHD 17.1 Er is geen belemmering voor het beschikbaar zijn van voedsel door afwijkingen van de natuurlijke turbiditeit ten gevolge van antropogene activiteiten – Type 2

Het is voor vogels zeer belangrijk dat het aanwezige voedsel voldoende beschikbaar is. Van bijzonder belang hierbij is de turbiditeit van het zeewater. Momenteel is er veel interesse naar kennis/gegevens over de link tussen turbiditeit en voedselbeschikbaarheid. Concrete gegevens over aanvaardbare/schadelijke niveaus van turbiditeit zijn echter niet beschikbaar.

IHD 17.2 De kwaliteit van de zeebodem garandeert een voldoende voedselbeschikbaarheid voor Zwarte zee-eenden – Type 2

Voor deze IHD is geen specifieke monitoring mogelijk en het realiseren van deze IHD hangt sterk samen met herstel en behoud van de bodemintegriteit (KRMS D6) en een goede structuur en functie van de ondiepe zandbanken.

IHD 18 Verstoring van zeevogels wordt vermeden

IHD 18.1 Er is binnen de speciale beschermingszones (SBZs) voldoende rust voor de soorten zeevogels waarvoor de SBZ werd aangeduid (i.e. Dwergmeeuw, Grote stern, Visdief en Fuut) tijdens de periode van hun hoogste dichtheid (e.g. broedperiode, winter). - Type 2

IHD 18.2 Er is voldoende rust voor verstoringgevoelige soorten die in significante aantallen voorkomen in het BNZ (e.g. Zwarte zee-eend, Roodkeelduiker)- Type 2

Deze nieuwe IHDs betreffende verstoring van zeevogels moeten verzekeren dat er voldoende rust geboden wordt voor zeevogels tijdens de broedperiode en de winterperiode. De opvolging kan gebeuren op basis van monitoring en rapportering over bestaande activiteiten. Ook bij de ontwikkeling en de beoordeling van nieuwe activiteiten en projecten dient verstoring zoveel als mogelijk vermeden te worden.

IHD 19 Het beschikbare habitat en het migratiepotentieel voor vogels wordt behouden

Antropogene activiteiten op zee kunnen leiden tot verstoring van zeevogels waardoor deze het gebied vermijden en een stuk van hun habitat verloren gaat. Momenteel zijn er nog geen tools beschikbaar om dergelijk habitatsverlies in kaart te brengen. Het advies van Stienen E. en Vanermen N. (2020) geeft een eerste aanzet om het verlies van habitat ten gevolge van windmolenparken te kwantificeren maar meer onderzoek en kennis zijn nog vereist.

Ook met betrekking tot migratie van vogels is er nog onvoldoende kennis om het migratiepotentieel te gaan monitoren en kwantificeren. Toch zijn mogelijk verlies van habitat en/of van migratiepotentieel belangrijke factoren die meegenomen moeten worden in het kader van de passende beoordeling.

IHD 20 Door de mens veroorzaakte verwonding en sterfte van zeevogels moet worden vermeden

Deze IHD is een zeer algemene doelstelling die ook als een primaire indicator vermeld wordt onder de KRMS. Kwantitatieve opvolging van deze IHD is niet mogelijk maar de opvolging van menselijke activiteiten zoals staand want-visserij en de offshore windparken leveren relevante input voor de opvolging en evaluatie van deze IHD.

4. Planning & opvolging

De Vogel- en Habitatrichtlijn bepalen dat de gunstige staat van instandhouding hersteld en/of behouden moet worden voor de beschermde habitats en soorten.

Zoals reeds vermeld geven de IHDs weer wat er onder de gunstige staat van instandhouding verstaan wordt voor een soort of een bepaald habitat. Op basis van de bestaande toestand, de aangenomen IHDs en de gekende bedreigingen en drukken werkt het beleid vervolgens maatregelen uit om deze gunstige staat van instandhouding te behalen en te behouden.

Een goed en efficiënt beleid vereist dat regelmatig wordt nagegaan of de genomen maatregelen ook het beoogde effect hebben. Hiervoor dient de stand van zaken voor de vooropgestelde IHDs geëvalueerd te worden. Indien blijkt dat de IHDs niet (volledig) gehaald worden moet het gevoerde beleid eventueel verdergezet, versterkt of bijgestuurd worden zodat de vooropgestelde IHDs alsnog gerealiseerd worden en de gunstige staat van instandhouding toch wordt behaald.

Dergelijke evaluaties zijn ook belangrijk om het beleid wetenschappelijk te onderbouwen en om de stakeholders te informeren over welke inspanningen lonen en waar verder aan gewerkt moet worden.

Met het oog op het uitbouwen van een adaptief en geïntegreerd marien beleid voorziet het KB Procedures (KB 27/10/2016) dat voor Natura 2000 gewerkt wordt volgens cycli van 6 jaar waarbij er bovendien gestreefd wordt naar een zo goed mogelijke afstemming van deze cycli met de KRMS.

Een eerste evaluatie van de vooropgestelde IHDs wordt dan ook voorzien samenlopend met de volgende actualisatie van de initiële beoordeling voor de Belgische mariene wateren. Dit dient de betrokken wetenschappers toe te laten de nodige analyses gelijktijdig en op een efficiënte manier uit te voeren en moet zo overbevraging voorkomen.

Tijdens deze evaluatie zal een kwantitatieve evaluatie gemaakt worden van alle type 1 IHDs en zullen de beschikbare data voor de type 3 IHDs bekeken worden. Op basis van de evaluaties van deze operationele IHDs en expert judgement dient de stand van zaken voor de overkoepelende IHDs beschreven te worden en dient finaal aangegeven te worden welke de staat van instandhouding is voor de beschermde soorten en habitats.

Parallel met de actualisatie van de initiële beoordeling voorziet de KRMS ook een actualisatie van de goede milieutoestand en de geformuleerde KRMS-doelen. Om efficiënt en geïntegreerd te werken is het aangewezen om tijdens dit proces ook de hier voorgestelde IHDs onder de loep te nemen en waar nodig aan te passen. Tijdens deze evaluatie dient voor de overkoepelende IHDs nagegaan te worden of nieuwe onderliggende operationele doelen toegevoegd kunnen/moeten worden om de nodige invulling te geven aan de algemene IHDs. Voor de operationele doelen zal bekeken moeten worden of de type 3 IHDs verder meegenomen worden (als type 1 of als type 2) en welke de beste formulering is. Type 1 IHDs kunnen eventueel aangepast worden als er nieuwe inzichten zijn of als aanpassingen de monitoring kunnen optimaliseren. Voor de type 2 IHDs moet ook beken worden of de formulering en kwalitatieve evaluatie behouden blijven of als er toch aanpassingen wenselijk zijn.

Deze eerste volgende actualisatie van de initiële beoordeling en van de omschrijving van de goede milieutoestand is voorzien in 2023-2024. Bijgevolg zal in 2023-2024 ook de evaluatie van de staat van

instandhouding voor de beschermde soorten en habitats op basis van de hier voorgestelde IHDs gebeuren. Deze zal de nodige input en onderbouwing leveren voor de volgende verplichte 6-jaarlijkse rapportering over de periode 2019-2024. Ook de herziening van de IHDs zal in dezelfde periode plaatsvinden.

5. Relevante wetgeving

Koninklijk Besluit van 20 maart 2014 tot vaststelling van het marien ruimtelijk plan, *BS* 28 maart 2014.

Koninklijk Besluit van 27 oktober 2016 betreffende de procedure tot aanduiding en beheer van de mariene beschermde gebieden, *BS* 21 november 2016.

Ministerieel Besluit van 2 februari 2017 betreffende de aannahme van instandhoudingsdoelstellingen voor de mariene beschermde gebieden. *BS* 14 februari 2017.

Koninklijk Besluit van 22 mei 2019 tot vaststelling van het marien ruimtelijk plan voor de periode van 2020 tot 2026 in de Belgische Zeegebieden, *BS* 22 juni 2019.

6. Referenties

Belgische Staat, 2012. Initiële beoordeling voor de Belgische mariene wateren. Kaderrichtlijn Mariene Strategie – Art 8 lid 1a & 1b. BMM, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Brussel, België, 81 pp

Belgische Staat, 2016. De omschrijving van de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000 gebieden in het Belgische deel van de Noordzee - Habitat- en Vogelrichtlijn. Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu, Brussel, België: 38 pp

Belgische Staat, 2018a. Actualisatie van de initiële beoordeling voor de Belgische mariene wateren. Kaderrichtlijn Mariene Strategie – Art 8 lid 1a & 1b. BMM, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Brussel, België, 243 pp.

Belgische Staat, 2018b. Actualisatie van de omschrijving van goede milieutoestand & vaststelling van milieudoelen voor de Belgische mariene wateren. Kaderrichtlijn Mariene Strategie – Art 9 & 10. BMM, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Brussel, België, 30 pp.

Belgische Staat, 2020. Actualisatie van het monitoringsprogramma voor de Belgische mariene wateren. Kaderrichtlijn Mariene Strategie – Art. 11. BMM, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Brussel, België, 65 pp

Degraer, S., U. Braeckman, J. Haelters, K. Hostens, T. Jacques, F. Kerckhof, B. Merckx, M. Rabaut, E. Stienen, G. Van Hoey, V. Van Lancker & M. Vincx (2009). Studie betreffende het opstellen van een lijst met potentiële Habitatrichtlijn gebieden in het Belgische deel van de Noordzee. Eindrapport in opdracht van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Directoraat-generaal Leefmilieu. Brussel, België. 93 pp.

Degraer, S., W. Courtens, J. Haelters, K. Hostens, T. Jacques, F. Kerckhof, E. Stienen & G. Van Hoey, 2010. Bepalen van instandhoudingsdoelstellingen voor de beschermde soorten en habitats in het Belgische deel van de Noordzee, in het bijzonder in beschermde mariene gebieden. Eindrapport in opdracht van de Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Directoraat-generaal Leefmilieu. Brussel, België. 132 pp.

Haelters, J., Brabant, R., De Cauwer, K., De Mesel, I., Kerckhof, F., Rumes, B., Stienen, E., Vanaverbeke, J., Van Hoey, G. & Degraer, S., 2019. Evaluatie van de Instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000 naar aanleiding van de actualisatie van de omschrijving van de goede milieutoestand en de vaststelling van de milieudoelen voor de Belgische mariene wateren. Rapport van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN) in opdracht van de FOD Volksgezondheid, veiligheid van de voedselketen en leefmilieu, Dienst Marien Milieu.

Paoletti, S., S. Degraer, V. Van Lancker, G. Van Hoey (2021). Study Assingment to determine the conservation status of the Vlakte van de Raan Natura 2000 area. Final report commissioned by the Federal Public Service Health, Food Chain Safety and Environment. Brussels. 49 pp.

Stienen, E. & Vanermen, N., 2020. Advies Betreffende de wijziging van de instandhoudingsdoelstellingen (IHDs) voor zeevogels. INBO, Brussel, België. 19 pp.

Gezien om gevoegd te worden bij het Ministerieel besluit van 11 januari 2022 betreffende de herziening van de instandhoudingsdoelstellingen voor de mariene beschermde gebieden.

Vincent Van Quickenborne

Minister van Noordzee